

23. Кон-Шербок Д., эль-Алами Д. Палестино-израильский конфликт: две точки зрения. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 320 с.
24. Копин В. С. Палестинский фактор во внешней политике стран Северной Африки. – М.: АН СССР, Институт Африки, 1991. – 71 с.
25. Мишаль Н. Так это было... – Б. м. (Израиль): «Мискаль», 1998. – 336.
26. Пырлин Е. Д. 100 лет противоборства. Генезис, эволюция, современное состояние и перспективы решения палестинской проблемы. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2001. – 480 с.
27. Пырлин Е. Д. Трудный и долгий путь к миру: взгляд из Москвы на проблему ближневосточного урегулирования. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2002. – 512 с.
28. Рубби А. Палестинский марафон. 30 лет борьбы за мир на Ближнем Востоке. – М.: «Международные отношения», 2001. – 360 с.
29. Смирнов А. И. Арабо-израильские войны. – М.: Вече, 2003. – 384 с.
30. Соколов Д. Г. Арабо-израильский конфликт и внешняя политика Соединенных штатов (1917 – 1974 гг.). Введение в проблему. – М.: Институт Африки АН СССР, 1974. – 211, XI с.
31. Фельдман Э. «Русский» Израиль: между двух полюсов. – М.: «Маркет ДС», 2003. – 536 с.
32. Штереншис М. История государства Израиль. 1896 – 2002. Герцлия: ISRADON, 2003. – С. 134
33. Щевелев С. С. Палестина под мандатом Великобритании (1920 – 1948). – Симферополь: «Таврия-Плюс», 1999. – 400 с.
34. Ганоу У. И. Политический анализ нормативных актов ООН в контексте палестинской проблемы // Ученые записки ТНУ., 2001. – Том 14(53). – №1. – 23 – 33
35. Гасратян С. М., Ушаков В. А. Израиль и Турция в контексте международных отношений на Ближнем и Среднем Востоке // Международные отношения на Ближнем и Среднем Востоке и политика России на рубеже XXI века. – М.: Издательство «Немыкин & Шулек Ко», 2000. – С.224 – 247.
36. Клява А. Я. Формирование организационных структур палестинского национального движения // Ближний Восток и современность. – М.: Институт изучения Израиля и Ближнего Востока, 2003. – Вып. 18. – С. 161 – 194.
37. Хазанов А. М. Политика России на Ближнем и Среднем Востоке // Международные отношения на Ближнем и Среднем Востоке и политика России на рубеже XXI века. – М.: Издательство «Немыкин & Шулек Ко», 2000. – С.37 – 49.
38. Щевелев С. С., Ганкевич В. Ю. Иерусалим – тупик в израильско-палестинском противостоянии? // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 50. – Т. 1. – С.45 – 48.
39. Abu Iyad. Palestinians Sans Partie. – Paris: Fayolle, 1978. – 361 p.
40. Alia J. Nous ne sommes pas des tueurs, mais // Le Nouvel Observateur. – 1968. – n. 179. – P. 23 – 24.
41. Cobban H. The Palestinian Liberation Organization: People, Power, and Politics. – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – 305 p.
42. Hodes A. Dialogue With Israel: Israel's Future in the Middle East. – New-York: Funk and Wagnalls, 1968. – 241 p.
43. Mehmood Hussan. The Palestine Liberation Organization. A Study Ideology, Strategy and Facts. – Delphi: Delphi University Publication, 1975. – 156 p.
44. O' Balance E. Arab Guerrilla Power (1967 – 1972). – London: Faber, 1974. – 264 p.
45. O'Neil D. E. Armed Struggle in Palestine. A Political-Military Analys. – Dawson: Westview Press, 1978. – 320 p.
46. Shen M. Arafat the Adored and Lenin the Ignored. – Melbourne: Melbourne Jewish Progressive Center, 1970. – 15 p.

Салік Г.В.

ВИНИКНЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Кінець XIX – початок ХХ ст. ознаменувався активізацією суспільно-політичного і національного рухів. У зв'язку зі швидким розвитком промисловості і зростанням продуктивності праці прибутки підприємців досягли величезних розмірів, тоді як матеріальне становище робітничого класу різко погіршало. Катеринославська губернія була однією з найбільших в Російській імперії. На 1 січня 1899 р. в губернії було 1387 підприємств, з них 24 залізрудних і марганцевих, 171 кам'яновугільний рудник і 11 великих металургійних заводів. В самому Катеринославі значне місце посіла металургійна і металообробна промисловість, розвивалося машинобудування. В цих умовах Катеринославщина за порівняно короткий час перетворюється у важливий індустріальний центр Росії. За ступенем концентрації промисловості і робітників Катеринославська губернія на початку ХХ століття займала провідне місце в країні. На 11 великих металургійних підприємствах Катеринославщини працювало 36% всіх промислових робітників губернії [6, с. 8].

На Катеринославщині, як і в більшості інших промислових районів України, робітничий клас формувалася значною мірою за рахунок місцевого українського населення - з безземельного селянства та міської бідноти. Низька заробітна платня, недосконалість фабрично-заводського законодавства викликали у робітників гостре невдоволення. Зростав вплив російських робітників, багато з яких приїхали на Катеринославщину з великих міст імперії і знаходились тут під наглядом поліції за участь в революційному русі. У пошуках

шляху до соціальної та національної справедливості на Катеринославщині стали виникати перші марксистські гуртки і соціал-демократичні групи, а потім губернські організації, комітети політичних партій.

Тема вивчення історії політичних партій в Україні розглянута в українській історіографії відомими вченими. Це - роботи Р.І. Ветрова, К.В. Гусєва, С.П. Донченко, І.Ф. Кураса, В.О. Полушкіної, П.М. Моргуна та інших дослідників. Як бачимо, історії українських політичних партій приділялось достатньо уваги.

В запропонованій статті автор намагається розглянути виникнення та діяльність політичних партій Катеринославської губернії на початку ХХ століття. Метою даної статті є дослідження причин виникнення різноманітних політичних партій, розкриття політичних і соціально-економічних факторів, які сприяли діяльності партій в Катеринославській губернії. Зроблена спроба дослідження (наскільки це можливо в форматі статті) соціально-економічних і політичних передумов і причин виникнення різноманітних політичних партій Катеринославської губернії, яке, на жаль, поки що не отримало повного висвітлення в науковій літературі.

Як відомо, Російська соціал-демократична робітничка партія (РСДРП) була створена в березні 1898 р. Важливу роль в створенні нової партії зіграли посланці з України. Делегатом від соціал-демократів Катеринославського «Союзу боротьби за визволення робочого класу» на I з'їзді РСДРП в Мінську був К.Петрусевич. У 1898 р. петербурзький робітник, революціонер І.В.Бабушкін, засланий до Катеринослава, створив тут місцевий комітет російської соціал-демократичної робітничої партії. Відомими представниками більшовиків Катеринославщини були І.Х.Лалаянц, П.І.Кулябко, Т.Л.Бондарев, К.І.Томігас та багато інших [10, с. 24]. В.І.Ленін писав: "І.В.Бабушкін - один з тих робітників-передовиків, які за десять років до революції почали створювати робітничу соціал-демократичну партію. Без невтомної, героїськи-упертої роботи таких передовиків у пролетарських масах РСДРП не проіснувала б не тільки десяти років, але й десяти місяців" [8, с. 321]. Комітет вів широку агітацію серед робітників, пов'язуючи їх боротьбу за поліпшення свого економічного становища з політичною боротьбою проти самодержавства. Члени комітету друкували багато листівок, розповсюджуючи їх на найкрупніших підприємствах Катеринославщини.

Відомими представниками фракції меншовиків у Катеринославській губернії, були А.Бердичевський, А.Трояновський, А.Мартинов, Г.М.Муравін [1, с. 25]. Меншовики відстоювали союз пролетаріату з буржуазією, які, на їх погляд, мали очолити визвольний рух у країні.

Російські соціал-демократи були досить впливовою політичною силою, їх організації були масовими і користувалися впливом серед робітників на Катеринославщині, особливо у великих містах.

Серед українських політичних партій на Катеринославщині помітну роботу проводила Катеринославська організація Української соціал-демократичної робітничої партії. Її члени вимагали права створення національних організацій, закликали не вступати у будь-які блоки, доки російські соціал-демократи не змінять свого ставлення до національного питання і не визнають основної української засади - автономії України. Перший осередок цієї організації було закладено Д.М. Лисиченком в 1911 р. Але вперше українська соціал-демократія заявила про себе в Катеринославі 1 травня 1914 р., коли в місті з'явилися українські прокламації УСДРП, що містили заклики до святкування Першотравня та до боротьби за повалення самодержавства [9, с. 5]. Членами організації були І.Бохонко, Ф.Дубовий, Г.Герасимов, І.Вирва. Доклав чимало зусиль для налагодження роботи Катеринославської організації УСДРП відомий український соціал-демократ і письменник В.К.Винниченко, який у той час перебував в місті [4, арк. 119].

Важливе місце серед політичних партій належало партії ліберального спрямування „Союзу 17 Октября” - партії октябристів, яка була створена після царського Маніфесту. Октябристи вимагали збереження царської влади, повної „єдності й неподільності держави” і були поширені в Україні. В Катеринославській губернії партія була досить поширена. Її чисельність складала 1500 чоловік, в тому числі в Катеринославі - 1000 чоловік [3, с. 34].

Наприкінці 1905 р. у Катеринославі створено „Українську громаду 17 жовтня”, яка за своїми програмовими вимогами не різнилася від загальноімперської партії октябристів. Згодом громада примкнула до „Союзу 17 Октября”. Одним з лідерів октябристів був крупний землевласник з Катеринославщини М.В.Родзянко, а також І.Тищенко – редактор-видавець газети „Руська правда”, гласний Катеринославського губернського і повітового земств, делегат III з'їзду «Союзу 17 Октября», землевласник. Катеринославський губернский відділ був чи не найчисельнішим - близько 1 тис. осіб [7, с. 55].

У Катеринославі діяла організація Товариство українських поступовців (ТУП), центр якої знаходився у Києві. До катеринославських поступовців належали такі відомі представники, члени місцевої „Просвіти”, як В.О.Біднов, Є.С.Вировий та Н.Д.Дорошенко, Ю.Павловський, А.С.Синявський, І.М.Труба та ін. Діяльність місцевих тупівців розпочалася не пізніше 1910 р. Збори катеринославського осередку ТУП відбувалися у Дорошенків, Павловських і Труби [9, с. 4].

В 1897 р. соціал-демократами єврейського походження була створена відома політична партія Бунд. Це була дрібнобуржуазна організація, що об'єднувала напівпролетарські прошарки єврейських ремісників та інтелігенції з південно-західних регіонів Росії. Бунд проводив свою політику у робітничому русі, але стояв на платформі меншовизму, а з часом став частиною меншовицької партії. Представниками Бунду на Катеринославщині були В.І.Альтер, Фушман. В 1901 р. в Катеринославі була створена сіоністська партія суто меншовицького змісту єврейська соціал-демократична партія Паолей - Ціон. Її лідерами були Б.Борохов, А.Гордон та інші. Головним завданням цієї партії, крім економічних вимог, було рішення єврейського питання шляхом створення у Палестині окремої єврейської держави, яка буде репрезентувати цю єврейську націю [3, с. 22].

На Україні конституційно-демократична партія (кадети) сформувалася у жовтні 1905 р. (установочний з'їзд відбувся 12-18 жовтня). Восени 1905 р. почали створюватися регіональні організації. На Катеринославщині відділ конституційно-демократичної партії з'явився в жовтні 1905 р. (250 осіб). Комітет очолювали: присяжні повірені Александров, Воронін,

Гурович, інженер Корін і доктор Алексєєв-Попов [7, с. 49].

Соціальний склад кадетів – переважно – інтелігенція: службовці банків, установ, підприємств; юристи, лікарі, вчителі [2, с. 2]. Таким чином, до партії кадетів передусім увійшли ті прошарки населення, які були орієнтовані на поступовий розвиток суспільства шляхом конституційного реформування. Серед кадетів були й робітники, але значно більше було селян [7].

Серед дрібнобуржуазної народницької демократії виділяється партія анархістів, яка мала значний успіх на Півдні України. В організації анархістів-експропріаторів Катеринославщини починав свою революційну діяльність в 1907 р. Нестор Махно, який пізніше став у роки національної і громадянської війни в період боротьби з гетьманатом і особливо проти денікінщини, легендарною фігурою. В губернії діяла організація анархістів-комуністів, представниками якої були Н.М. Колесников, І.М. Фриц, Б.Л. Ломовська, Д.Чимбарова та інші [5, арк. 5].

Праве крило політичних партій: монархічні, поміщицькі партії вимагали збереження царського самодержавства, поміщицького ладу і проводили реакційну політику. Головною з них була партія - чорносотенний «Союз руського народу», створена у листопаді 1905 р. Так, у Катеринославській губернії було 13 відділів СРН загальною кількістю 17286 членів. Головою місцевого проводу був В.А.Образцов. Головним соціальним прошарком для правих було дворянство, але залучалися також селяни і робітники. Монархічні організації створювалися на протиположному до революційних партій і для боротьби з революцією. В документах монархістів зазначалося, що проти бунтівників треба застосовувати всі засоби – до грубого насилля. Мали підтримку рішучі дії влади і засуджувалися будь-які поступки лібералам. Щодо методів (погроми, вбивства), які застосовували до своїх супротивників чорносотенці, то вони віддзеркалювали „революційний” тероризм крайніх лівих (есерів), з тією різницею, що монархісти спиралися на підтримку військово-поліцейської машини імперії [7, с. 72].

Отже, ми бачимо, що на початку ХХ століття в Катеринославській губернії почало діяти багато різноманітних політичних партій і організацій. Активність політичних сил посилалась під час буржуазної революції 1905-1907 рр. Почалося масове залучення до боротьби з царським режимом селянства, робітництва, службовців, студентства та учнівської молоді. Катеринославська губернія – один з найбільших в Україні промислових центрів – чітко віддзеркалювала політичну ситуацію в Російській імперії.

Джерела та література

1. Басманов М.И., Гусев К.В., Полушкина В.А. Сотрудничество и борьба. – М.: Политиздат, 1988. – 382 с.
2. Білоус А.О. Кадети в Києві в 1905–1907 рр. //Наукові праці з питань політичної історії Політичні партії на Україні (1905–1925 рр.) Вип.. 172. – К.: Либідь, 1992. – С. 34–42.
3. Ветров Р.І., Донченко С.П. Політичні партії України в першій чверті ХХ століття (1900–1925 рр.) – Дніпропетровськ – Дніпродзержинськ, видавництво «Поліграфіст», 2001.– 245 с.
4. Державний архів Дніпропетровської області. – Ф.313. – Оп. 3. – Спр.3147.
5. Там само. – Ф.11, оп. 1, спр.1123.
6. Дніпропетровщина. – Дніпропетровськ: «Дніпрокнига», 2001. – 230 с.
7. Донченко С.П. Ліберальні партії України (1900–1919 рр.). – Дніпродзержинськ, Видавничий відділ ДДТУ, 2004. – 379 с.
8. Ленін В.І. Повне зібрання творів. – Т.16.
9. Світленко С.І. Перші українські політики Катеринослава: [Діяльність перших українських політичних діячів у Катеринославі]/ С.І.Світленко // Грані. – 2006. – Січ. – Лют. – С. 3–7.
10. Яровий М. Марксистський рух в 90-хках ХІХ століття. – Дніпропетровськ: Дніпропетровське книжкове видавництво, 1959. – 76 с.